

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

18 նոյեմբերի 2019 թ.

N 966-Ա

ք.Ստեփանակերտ

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆՆԳԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳՄԱՆ ԵՎ ԱՐՈՏՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ղեկավարվելով Արցախի Հանրապետության Նախագահի 2017 թվականի սեպտեմբերի 25-ի ՆՀ-108-Ն հրամանագրով սահմանված կարգի 3-րդ և 92-րդ կետերով Արցախի Հանրապետության կառավարությունը **ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ է**.

1. Հաստատել Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Ննգի համայնքի անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարման ծրագիրը (այսուհետ՝ Ծրագիր)՝ համաձայն հավելվածի:

2. Սահմանել, որ՝

1) Ծրագրի կատարման հսկողությունը վերապահվում է Արցախի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարությանը (այսուհետ՝ նախարարություն):

2) Ծրագրի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումների պատասխանատուն է հանդիսանում Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Ննգի համայնքի ղեկավարը:

3) նախարարությունը տնտեսական տարին ավարտելուց հետո՝ եռամսյա ժամկետում Արցախի Հանրապետության կառավարություն է ներկայացնում հաշվետվություն՝ կատարած աշխատանքների և իրականացրած միջոցառումների մասին:

3. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում հաստատման պահից:

«Հաստատում եմ»

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳԱԿ

Բ.ՍԱՀԱԿՅԱՆ

Հավելված
Արցախի Հանրապետության կառավարության
2019 թվականի նոյեմբերի 18-ի
N 966 -Ա որոշման

**ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

**ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆՆԳԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳՄԱՆ ԵՎ ԱՐՈՏՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ**

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ - 2019 ԹՎԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

- I. ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆՆԳԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ
- II. ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
- III. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ
- IV. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Անասնաբուծությունը հանդիսանում է գյուղատնտեսության կարևորագույն և առաջատար ճյուղերից մեկը, որը բնակչությանը պարենային ոլորտում ապահովում է կենդանական ծագման մթերքներով (միս, կաթ, ձու և այլն), իսկ արդյունաբերությանը՝ հումքով (կաշի, բուրդ, փետուր և այլն):

Անասնաբուծությունում կարևոր նշանակություն ունեն անասնապահության կանոնակարգումը, արոտավայրերի ռացիոնալ օգտագործումը, դրանց որակական հատկանիշների, ինչպես նաև դեգրադացիայի կանխարգելման նպատակով ենթակառուցվածքային օբյեկտների (արոտային ենթակառուցվածքների օբյեկտներ) բարելավումը:

Զարգացած անասնաբուծություն ունեցող երկրներում առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում արհեստական (ցանովի) արոտավայրերի հիմնադրմանը, որն իրենից ներկայացնում է բարձրարժեք կերային կուլտուրաներով ցանված տարածքներ, որոնց հիմքում ընկած է գիտականորեն հիմնավորված ագրոտեխնիկական միջոցառումների համակարգ՝ նպատակաուղղված բարձր բերքատու խոտածածկի ստեղծմանը:

Արոտավայրերի արդյունավետ շահագործումը և որակական հատկանիշների պարբերաբար բարելավումը կախված է նրա օգտագործման և բարելավման ճիշտ պլանավորումից, պլանավորված միջոցառումների հետևողական իրականացումից:

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից պլանավորվում և սահմանվում են համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար նախատեսված արոտավայրերի սահմանները, արոտավայրեր տանող ուղիները և արոտավայրերի օգտագործման տարեկան ժամանակացույցը:

Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Ննգի համայնքի անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարման ծրագրում (այսուհետ՝ Ծրագիր) օգտագործվող հիմնական հասկացություններն են՝

1) **արոտային ենթակառուցվածքների օբյեկտներ՝** կառույցներ (այդ թվում՝ կենդանիների սեզոնային պահվածքով պահման համար), կամուրջներ, արոտավայր տանող ճանապարհներ, կենդանիների հանգստյան վայրեր, կենդանիների ջուր խմելու համար նախատեսված հարմարանքներ (նովեր)։

2) **արոտավայր՝** գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար նախատեսված գյուղատնտեսական նշանակության հողեր։

3) **արոտավայրերի օգտագործման տարեկան ժամանակացույց՝** համայնքի վարչական սահմաններում և (կամ) տիրապետության տակ գտնվող արոտավայրերի օպտիմալ ծանրաբեռնվածության ապահովման նպատակով գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար համայնքի ղեկավարի կողմից սահմանված ժամանակացույց։

4) **արոտավայրերի մակերեսային բարելավում՝** արոտավայրերի մաքրում թփուտներից և ծառաթփային բուսականությունից, բացառությամբ բնապահպանության բնագավառի պետական լիազորված մարմնի կողմից առանձնացված (համարակալված) ծառերի։

5) **ծառերի համարակալում**՝ կենդանիների հանգստի կազմակերպման և այլ նպատակների համար օգտագործվող ծառերի ճշգրտում և պայմանական նշանների ամրացում:

6) **արոտների ջրարբիացում**՝ արոտավայրերում, արոտներ տանող ճանապարհների վրա, գյուղատնտեսական կենդանիներին խմելու ջրով ապահովելու նպատակով ջրագծերի, նովերի կառուցում, վերանորոգում և ջրման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծում:

7) **արոտօգտագործող**՝ համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող արոտավայրերը գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցումով կերակրման նպատակով օգտագործող ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ կամ անհատ ձեռնարկատեր:

8) **հերթափոխ արածեցում**՝ արոտավայրերի բաժանում արոտակտորների և գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման կազմակերպում ըստ արոտավայրերի օգտագործման տարեկան ժամանակացույցի:

9) **օպտիմալ ծանրաբեռնվածություն**՝ արոտավայրերի՝ առանց բուսական կազմի արտադրողականությանը և էկոլոգիական ամբողջականությանը վնասելու, գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար միավոր գլխաքանակով ծանրաբեռնում:

Ծրագրով ներկայացվում են անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարմանն ուղղված իրականացվելիք միջոցառումները և ակնկալվող արդյունքները:

I. ԱՐՅԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆՆԳԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Արցախի Հանրապետության Մարտունու շրջանի Ննգի համայնքը (այսուհետ՝ համայնք) գտնվում է ծովի մակարդակից 1050 մետր բարձրության վրա: Համայնքն ունի 344 բնակիչ և 87 տնային տնտեսություն: Տեղակայված է Մարտունի շրջկենտրոնից 22, իսկ մայրաքաղաք Ստեփանակերտից՝ 17 կիլոմետր հեռավորության վրա: Համայնքն ունի 2349 հեկտար տարածք, որից 984.06 հեկտարն արոտավայրեր են:

Բնակչության հիմնական եկամտի աղբյուրն է համարվում անասնաբուծությունը: Խոշոր եղջերավոր կենդանիների թիվը համայնքում կազմում է 204, որից՝ կով 89 գլուխ, մանր եղջերավոր կենդանիներինը՝ 193 գլուխ: Խոշոր և մանր եղջերավոր կենդանիներից, խոզերից և թռչուններից ստացվում է համայնքի բնակչության սպառման ենթակա կաթի, մսի և ձվի պահանջարկը, իսկ որոշ քանակություն էլ մթերվում է վերամշակող ձեռնարկություններին: Համայնքում տարեկան արտադրվում է մոտ 235.0 ցենտներ տավարի, 33.6 ցենտներ ոչխարի միս՝ կենդանի քաշով: Խոշոր եղջերավոր կենդանիների միջին կաթնատվությունը 2018 թվականի տվյալներով կազմել է մեկ գլխի հաշվով շուրջ 2370 լիտր, ընդհանուրը՝ 2109.3 ցենտներ:

Խոշոր և մանր եղջերավոր կենդանիների պահվածքը կանոնակարգված չէ, որն էլ իր հերթին առաջ է բերում բազմաբնույթ խնդիրներ, ինչպես անասնաբուծությամբ, այնպես էլ բուսաբուծությամբ զբաղվողների համար:

Համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող գյուղատնտեսական կենդանիների արածեցման համար նախատեսված արոտավայրերը գերծանրաբեռնված են, չկան հերթափոխ արածեցման գործող մեխանիզմներ, ինչը տարիների ընթացքում պատճառ է

հանդիսացել բարձրարժեք ընդեղեն կերաբույսերի տեսակների, ինչպես նաև ստացվող կերի քանակի և որակի նվազեցման համար: Արոտավայրերի գերակշիռ մասը թփակաված է, իսկ որոշ մասերում թունավոր և կերակրման համար ոչ պիտանի բույսերը գերակշռում են բուսածածկում: Արոտավայրերում կենդանիների համար խմելու ջրի բացակայության պատճառով արածեցման ենթակա ողջ գլխաքանակը խմելու ջրից օգտվելու համար պարբերաբար ստիպված է լինում խմել լճակներից, որն իր հերթին առաջացնում է հիվանդություններ և բացասաբար է անդրադառնում գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվության վրա՝ 10-25 տոկոսով նվազեցնելով կենդանիների կաթնատվությունը և 25-30 տոկոսով քաշաճը:

II. ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. Սույն Ծրագրի նպատակն է բացառել արգելված վայրում գյուղատնտեսական կենդանու հայտնվելու դեպքերը, ստեղծել նախադրյալներ համայնքում անասնաբուծության կանոնակարգման և արոտների կառավարման համար, ինչի շնորհիվ, առկա ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործմամբ, բարձրացնել արոտների արդյունավետությունն ու կերային արժեքը, վերականգնել բուսածածկը, կանխել հողերի հետագա դեգրադացման վտանգը, ստեղծել նախադրյալներ խոշոր և մանր եղջերավոր կենդանիների գլխաքանակի, անասնապահական մթերքների արտադրության ծավալների ավելացման, նախրի և հոտի կառավարիչների համար աշխատատեղերի ստեղծման, ինչպես նաև անասնաբուծության և բուսաբուծության զարգացման և գյուղացիական տնտեսությունների կենսամակարդակի բարձրացման համար:

2. Սույն Ծրագրի խնդիրներն են՝

1) անասնաբուծության կանոնակարգման և զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանների, առկա արոտավայրերի լիարժեք օգտագործման և արոտավայրերի բարելավման համար հնարավորությունների ստեղծումը, արոտավայրերի բերքատվության բարձրացումը.

2) արոտավայրերում գյուղատնտեսական կենդանիներին խմելու ջրով ապահովումը.

3) արոտավայրերում գյուղատնտեսական կենդանիների հերթափոխով արածեցման կազմակերպումը.

4) Ծրագրի հետևողական իրականացմամբ համայնքի բնակչության եկամուտների ավելացումը:

III. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

3. Ծրագրի շրջանակներում իրականացված ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ համայնքում արոտավայրերի արդյունավետ կառավարման նպատակով 2019 թվականի ընթացքում անհրաժեշտ է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

1) արոտների ջրարբիացում. համայնքային արոտավայրերի սահմաններում գտնվող վայրերում, արոտներ տանող ճանապարհների վրա կենդանիների ջուր խմելու համար նովերի տեղադրում, հին նովերի վերանորոգում, ջրագծերի անցկացում և այլ աշխատանքների իրականացում: Պահանջվող աշխատանքների իրականացման համար նախատեսվում է ներդնել 4 920 400 (չորս միլիոն ինը հարյուր քսան հազար չորս հարյուր) ՀՀ դրամ գումար.

2) արոտավայրերի մակերեսային բարելավում. պահանջվող աշխատանքների իրականացման համար նախատեսվում է ներդնել 4 902 000 (չորս միլիոն ինը հարյուր երկու հազար) ՀՀ դրամ գումար: Մակերեսային բարելավման՝ թփուտներից մաքրման ենթակա է 129 հեկտար արոտավայր:

3) միջդաշտային ճանապարհների բարեկարգում. պահանջվող աշխատանքների իրականացման համար նախատեսվում է ներդնել 1 600 000 (մեկ միլիոն վեց հարյուր հազար) ՀՀ դրամ գումար:

4) արոտավայրերի օպտիմալ ծանրաբեռնվածության ապահովում:

5) տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից սահմանված արոտավայրերի օգտագործման ժամանակացույցի հաստատում:

4. Աշխատանքների ֆինանսավորում.

1) արոտների ջրարբիացման աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել Արցախի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարության (այսուհետ՝ նախարարություն) կողմից պատվիրված նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի հիման վրա:

2) համայնքի ղեկավարը արոտավայրերի մակերեսային բարելավման, ջրարբիացման, միջդաշտային ճանապարհների բարեկարգման աշխատանքների իրականացման համար ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձանց կամ անհատ ձեռնարկատերերի հետ կնքում է պայմանագրեր (համայնքի ղեկավարն արոտավայրերի մակերեսային բարելավման աշխատանքներն իրականացնող ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց տրամադրում է տեղեկություն՝ մակերեսային բարելավման ենթակա արոտավայրերում առկա համարակալված ծառերի վերաբերյալ՝ ներկայացնելով նաև բնապահպանության բնագավառի պետական լիազոր մարմնի կողմից տրված համապատասխան թույլտվությունը): Պայմանագրերով նախատեսված աշխատանքների ավարտից հետո համայնքի ղեկավարը կատարված աշխատանքների կատարողականը ներկայացնում է նախարարություն:

3) սույն կետի 2-րդ ենթակետով նշված աշխատանքների իրականացման համար նախատեսված գումարները՝ նախարարության և համայնքի միջև կնքված պայմանագրի հիման վրա, աշխատանքների ավարտից հետո համայնքի ղեկավարի կողմից ներկայացված կատարողականի՝ Արցախի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարի հրամանով ստեղծված հանձնաժողովի դրական եզրակացության դեպքում տրամադրվում են համայնքին:

5. Նախարարությունը համակարգում և վերահսկում է Ծրագրով նախատեսվող միջոցառումների իրականացման գործընթացը:

6. Սույն Ծրագրի շրջանակներում ենթակառուցվածքների շինարարության ավարտից հետո, դրանք կարող են շահագործման նպատակով հանձնվել շրջանի վարչակազմի ենթակայությամբ գործող կազմակերպությանը, որը կրում է տվյալ ենթակառուցվածքի հետագա պահպանման և սպասարկման պարտավորությունները:

7. Սույն Ծրագրի ֆինանսավորումն իրականացվում է Արցախի Հանրապետության 2019 թվականի պետական բյուջեի «Անասնապահության կանոնակարգում և արոտների կառավարում» ծրագրով՝ հետևյալ ուղղություններով՝ համաձայն ստորև ներկայացված աղյուսակի:

**ԱՐՑԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆՆԳԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՆԱՄՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳՄԱՆ ԵՎ ԱՐՈՏՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ 2019 ԹՎԱԿԱՆԻՆ ՊԱՀԱՆՋՎՈՂ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԸ**

/հազ. դրամ/

Հ/Հ	Ներդրումների նպատակը	2019թ.	Այդ թվում՝ ըստ եռամսյակների			
			1-ին	2-րդ	3-րդ	4-րդ
1	Համայնքի հողաշինարարական հատակագծի ձեռքբերում	6.0	-	-	-	6.0
2	Արոտների ջրարբիացում	4 920.4	-	-	-	4 920.4
3	Արոտների ջրարբիացման նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմում	196.8	-	-	-	196.8
4	Մակերեսային բարելավում (1 հեկտարի հաշվով 38 000 ՀՀ դրամ)	4 902.0	-	-	-	4 902.0
5	Միջոցաշտային ճանապարհների բարեկարգում (800 մետր)	1 600.0	-	-	-	1 600.0
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		11 625.2	0	0	0	11 625.2

IV. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

8. Սույն Ծրագրի իրականացմամբ ակնկալվում է համայնքում գյուղատնտեսական ոլորտի զարգացման առաջընթաց, որն առաջիկա տարիներին կդրսևորվի հետևյալ արդյունքներով.

1) իրականացվող ներդրումների հաշվին կկատարվեն 129 հեկտար արոտավայրերի մակերեսային բարելավման և ջրարբիացման աշխատանքներ, ինչի արդյունքում կավելանան արոտավայրերի արդյունավետ օգտագործվող մակերեսները, կբարձրանա դրանց բերքատվությունը.

2) արոտավայրերի բերքատվության բարձրացման հետ մեկտեղ կավելանան կենդանիների մթերատու հատկանիշները և անասնաբուժական մթերքների արտադրական ծավալները.

3) կստեղծվեն անխոչընդոտ նախադրյալներ համայնքում բուսաբուծության զարգացման համար.

4) գյուղատնտեսության ոլորտի գործունեության արդյունքում կբարձրանա բնակչության զբաղվածության մակարդակը և կավելանան եկամուտները.

5) կբացառվեն համայնքի տարածքում գյուղատնտեսական կենդանիների առանց հսկողության արածեցման դեպքերը:

9. Ծրագրի իրականացման հաջորդող տարիների ընթացքում համայնքում տարեկան կարտադրվի շուրջ 293.7 ցենտներ տավարի, 42 ցենտներ ոչխարի միս՝ կենդանի քաշով, աճի տեմպերը, համապատասխանաբար, կավելանան 20 և 15 տոկոսով: Կարտադրվի ավելի քան 2426 ցենտներ կաթ, մեկ գլուխ կովի միջին կաթնատվությունը կկազմի շուրջ 2726 լիտր:

**ԱՐՑԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ
ԱՇԽԱՏԱԿԱՐԳՄԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ
ԿԱՌԱՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏ-ԱՇԽԱՏԱԿԱՐԳՄԱՆ
ՂԵԿԱՎԱՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԱԿԱԼ**

Ա. ԼԱԶԱՐՅԱՆ